

NOTAT

OSLO, 23. DESEMBER 2011

ANSVARLIG ADVOKAT:
OLA BREKKENTIL:
BJØRN TERJE GALDAL

FOR:

FRA:
OLA BREKKEN

DERES REF.:

VÅR REF.:

FALLRETTIGHETER I SIRI-KVINA VASSDRAGET**1. Innledning**

Bjørn Terje Galdal eier eiendommen Nesehei 221/2 helt nord i Kvinesdal kommune. Sira-Kvina Kraftselskap (SK) bygde ut fallet i hovedvassdraget Kvina på 1960-1970-tallet. SK er på jakt etter nye prosjekter og har sendt ut varsel om dette. Galdal har blitt kontaktet og fått opplyst at planene omfatter utbygging av Landsløkbekken, som ligger på eiendommen 221/2. Bekken overføres til Nesjenmagasinet på kote 715, men fallet overfor utnyttes ikke av SK. Landsløkbekken blir videre tilført overført vann fra Eivindsvatn fra tunnelutløp på ca kote 820.

Det kan i tillegg være aktuelt å utnytte Grunnvassåne, som ligger på eiendommen. Den ble berørt av utbyggingen av Kvina-vassdraget ved at det ble neddemmet 35 meter fall.

Spørsmålet er om det er SK eller 221/2 som har rett til å utnytte fallet i Grunnvassåne og Landsløkbekken, og om 221/2 i tilfelle har rett til å utnytte vannet som er overført til Landsløkbekken.

2. Eiendomsretten til fallet i Grunnvassåne og Landsløkbekken**2.1 Overenskomsten med SK**

Daværende eier av 221/2 inngikk overenskomst med SK 14. februar 1968, etter at det var avholdt underskjønn, som ble avhjemlet 10. august og 3. november 1967 (feildatert 1968 i overenskomsten). Spørsmålet er om overenskomsten utelukker at 221/2 har rett til å råde over noen del av fallet i de to vassdragene fordi det var ervervet av SK eller i alle fall ble ervervet i og med overenskomsten.

Pkt 1 i overenskomsten er generelt utformet og omfatter etter ordlyden alle fallrettighetene i vassdragene. På den annen side gjelder overenskomsten etter innledningen avtale om

engangserstatning i henhold til ekspropriasjonsskjønn av 10. august 1967. Pkt 5 siste setning viser at grunneier hadde begjært overskjønn, og det trekkes som følge av overenskomsten. Det fremgår videre av pkt 2 og 3 at avtalen gjelder arealer og rettigheter som var nødvendige for å gjennomføre det konkrete tiltaket, i samsvar med reguleringstillatelsen og skjønnsforutsetningene som var oppstilt for eiendommen i underskjønnet. Av pkt 4 følger det at godtgjørelsen omfatter det som avstås i henhold til kgl res av 5. juli 1963. Formålet med avtalen var med andre ord å fastsette et endelig erstatningsoppgjør for avståelsene fra 221/2 og at overskjønnsbegjæringen dermed kunne trekkes.

Ved fortolkning av overenskomsten må man derfor se nærmere på hva som sies om omfanget av SKs rettigheter i disse dokumentene.

I tillegg må det ved fortolkningen legges vekt på tre rettslige utgangspunkter:

- 1 Hovedregelen i vassdragsretten var den gang som nå at grunneier har eiendomsretten og rett til å råde over vassdrag som ligger på hans grunn. Unntak fra hovedregelen må ha særskilt hjemmel som for eksempel avtale eller ekspropriasjon.
- 2 Det er en alminnelig ekspropriasjonsrettslig grunnsetning at det ikke eksproprieres mer enn det som er nødvendig for å gjennomføre tiltaket, jf oreigningsloven § 2, som taler om ekspropriasjon av det som "trengs".
- 3 Det er ikke dette tilfellet ikke tale om ekspropriasjon av fall, men regulering og overføring. Erstatningen dekker derfor bare skaden og innskrenkningen som overføringen har medført, og gir ikke regulanten rett til å utnytte vannføringen i vassdraget ut over det reguleringstillatelsen gir rett til.

2.2 Kgl res av 5. juli 1963

Det er ikke tatt inn særlige bestemmelser eller kommentarer til de aktuelle overføringer i den kgl res ut over det som er tatt inn i skjønnene. Eivindsvatn og Landsløktjern er nevnt under overføringer til Nesjen – Kvifjordenmagasinet. Det sies om Eivindsvatn at avløpet fra et felt på 27km² i Austdøla med en midlere årsvassføring på 50 mill. m³ overføres til Nesjen ved hjelp av en dam og tunnel. Om Landsløktjern sies det at et felt på 7 km² med en midlere årsvassføring på 15 mill. m³ overføres til Nesjen ved hjelp av en dam nedenfor utløpet og kort tunnel.

Bemerkningene i underskjønnet på side 12 om erstatning for tidligere ervervede fall og reguleringsrettigheter i forbindelse med meddelelse av reguleringstillatelsen er ikke relevant i vår sak siden det ikke var ervervet noe fra 221/2 før skjønnene.

2.3 Skjønnene

Underskjønnet ble avhjemlet i 1967. På side 12 i skjønnet er det tatt inn alminnelige skjønnsforutsetninger, som angir rammene for hva ekspropriasjonen omfatter. Her heter det i pkt 1 under skjønnsforutsetningene for øvre del av Kvinavassdraget:

Skjønnsretten fastsetter erstatning og tiltak for all skade og ulempe som omfatter ulempe som forårsakes ved de reguleringer og overføringer som omfattes av tillatelse gitt ved Kgl. res. 5. juli 1963 med tilhørende konsesjonsvilkår og manøvreringsreglement.

I rettens generelle bemerkninger på side 18 pekes det innledningsvis i pkt A.Fallerstatninger på at det ikke er tale om å utmåle erstatning for ekspropriasjon av fall, men erstatning for reguleringen etter vassdragsreguleringsloven § 16. Det heter her:

A. Fallerstatning.

Den tillatelse som eksproprianten i nærværende sak har fått, går ut på «å foreta reguleringer og overføringer i Sira-Kvina-vassdragene» og er gitt i medhold av vassdragsreguleringsloven. Det er således ikke tale om innløsning etter vassdragslovens § 55 eller ekspropriasjon etter § 148, og erstatningene blir å fastsette etter reglene i vassdragsreguleringslovens § 16, hvorefter enhver — mot erstatning etter skjønn — plikter

«å avstå den for anlegget nødvendige grunn, bebygd eller ubebygd — herunder innbefattet veggrunn, grus- og stentak, eldre reguleringsanlegg m.v. og å tåle de eiendomsbyrder og finne seg i

den skade eller innskrenkning, som reguleringen måtte medføre for eiendom eller eiendomsherligheter — alt i overensstemmelse med den plan som er vedtatt av statsmyndighetene eller fastsatt i konsesjonen».

Problemstillingen er behandlet i en ny dom fra Høyesterett, som slår fast at en overføring ikke kan likestilles rettslig med ekspropriasjon av fall. Det er grunn til å merke seg siste del av lovens bestemmelse, som viser til konsesjonen som ramme og grunnlag for fastsettelse av erstatning.

Vassdragsreguleringsloven § 16 gir med andre ord ikke hjemmel for å erverve rettigheter ut over det som er nødvendig for gjennomføring av tiltaket i samsvar med konsesjonen.

På side 19 uttaler skjønnsretten:

For den del av sidevassdrag som utnyttes eller neddemmes ved denne utbygging, er prisene satt under hensyntagen til deres verdi som egne utbyggingsobjekter.

Således er prisen pr. nat.h.k. for

1. Juvassåna	kr. 12,—
2. Risåna, Grunnvassåna og Landsløkbekken	kr. 8,—
3. Geithombekken	kr. 10,—

Noen mindre fall i vassdraget som blir neddemmet er ikke erstattet da de ikke ansees utbyggbare.

Prisen ble for Grunnvassåna og Landsløkbekken satt til kr 8 pr nat hk. Det er grunn til å merke seg at fallene ble ansett for å være separat utbyggbare.

På side 25 behandles 221/2 som tnr 318. Det er helt klart at det her kun fastsettes erstatning for følgene av den konkrete regulering og overføring. Det gjelder både neddemt fall i magasinet og overføringen av Landsløkbekken. Det heter her:

Ved dette takstnr. neddemmes 35 meter fall i Grunnvassåni (ikke 23 meter som er angitt på side 22 i sivilingeniør Ræstads utredning av 25/11-1966). Vannføringen (Q) er oppgitt til 2,5 m³ pr. sek. Antall naturhk. blir 1165.

Videre blir Landsløkbekken med et fall på 105,2 m, overført. Vannføringen her er av retten beregnet til 0,42 m³ pr. sek. idet man regner med et nedslagsfelt på 7 km². (Jfr. oppmålingssjef Bjørguls utregninger av vannføringen ovenfor Homstølvann hvor et nedslagsfelt på 728 km² er beregnet å gi en vannføring på 43,6 m³ pr. sek.). Antall naturhk. blir 588.

Det legges til grunn at fallhøyden som er oppgitt for Landsløkbekken gjelder fra overføringspunktet på 715 moh til naturlig vannstand i Nesjen før regulering. Det kan i tilfelle undersøkes nærmere. Det fremstår som klart at det ikke gjelder vassdraget ovenfor overføringspunktet.

Det er ikke gitt særskilt fallerstatning, men en samlet erstatning på kr 3.125/3.725. Det kan derfor ikke sluttet noe ut fra erstatningen til hva som er ervervet.

Konklusjonen er likevel klar: Det er ikke ervervet fall i vassdragene, men bare rett til neddemming og overføring.

Overenskomsten ble inngått i 1968. Eiendommen var derfor ikke part i overskjønn. Det er likevel av interesse å se på hva overskjønnet sier om hva som var gjenstand for erstatning.

I overskjønnet avsagt 27. oktober 1976 er den samme alminnelige skjønnsforutsetning som gjengitt ovenfor lagt til grunn. I de generelle bemerkninger om erstatning for skade på usolgte fall på side 35 understrekes forskjellen mellom ekspropriasjon av fall og regulering/overføring:

Det er således ikke tale om innløsning etter lov om vassdragene av 15. Mars 1949 § 55 eller ekspropriasjon etter samme lovs § 148, men bare om i medhold av vassdragsreguleringsloven § 16 å erstatte skader og ulemper som påføres grunneiernes fall.

Deretter sider retten på samme side:

Retten har ved sin vurdering lagt til grunn den gitte konsesjon og de i medhold av denne fastsatte konsesjonsbetingelser og manøvreringsreglement samt de foran under V refererte skjønnsforutsetninger. Den har videre bygget på at de saksøkte etter GrI. § 105 skal ha full erstatning for den skade Kraftselskapets ervervelse av rettigheter kan påføre deres fall. Denne skade er etter rettens mening så stor at samtlige de usolgte fall som utnyttes av Kraftselskapet, ikke lenger har noen omsetningsverdi som kraftkilde på grunneierens hånd.

Det betyr at det er i skjønnet er gitt full erstatning for fallene på grunnlag av omsetningsverdien, ikke fordi fallene er ervervet, men fordi de anses ødelagt.

2.4 Sammendrag – Konklusjon

Det eneste argument SK har for at fallene er ervervet, er pkt 1 i overenskomsten. Etter vår oppfatning er dette imidlertid en generell formulering, som ser ut til å være tatt fra en avtale om kjøp av fallretter. Den kan ikke slå gjennom når man ser på bakgrunnen for avtalen og avtaleteksten for øvrig, sammenholdt med de rettsreglene som kommer inn som tolkningsmomenter.

Det er derfor grunnlag for å hevde at SK bare har ervervet rettigheter til neddemming av fall og overføring av vann fra Landsløkbekken, og at Galdal som grunneier ikke bare har eiendomsrett til fallene ovenfor overføringspunktet, men i prinsippet også nedenfor.

3 Retten til å utnytte overført vann

Landsløkbekken ovenfor overføringspunktet har fått tilført vann ved overføring. Det følger av vannressursloven § 13 at Galdal som eier av 221/2 har rett til å utnytte vassdraget, herunder vannet som er tilført ved overføringen. Det følger også av systemet i vassdragsreguleringsloven, som gir eiere av fall nedenfor reguleringsanlegg rett til å benytte den regulerte vannføringen mot å betale sin forholdsmessige andel av reguleringsomkostningene. Dette er grunnlaget for de fleste kraftverk i de store vassdragene i Norge.

Det foreligger et overskjønn fra Hålogaland lagmannsrett som har konkludert med det samme. Overskjønnet er påanket til Høyesterett, men det er ennå ikke avgjort om saken slipper inn til behandling.

Bilag 1: Hålogaland lagmannsretts overskjønn 5. september 2011

Som man ser av overskjønnet, representerte Haavind den tapende part i saken, og det kan nok være ulike syn på spørsmålet. Etter undertegnedes oppfatning er resultatet av overskjønnet korrekt.

4 Tilråding

Vårt forslag er at Galdal ved kontakt med SK fremholder de synspunkter som kommer frem i dette notatet og gjør gjeldende at han som eier av 221/2 er eier av Grunnvassåne og Landsløkbekken og har rett til å råde over vassdragene, så lenge dette ikke kommer i konflikt med rettighetene til overføring som SK har ervervet. SK har på sin side ingen rett til å utnytte fallene i Grunnvassåne og Landsløkbekken.